



ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE SIBIU

RO – 550024 Sibiu, Bulevardul Victoriei, 40

Tel. director: 0269 206856; centrală: 0269 212604; fax: 0269 216605
e-mail: secretariat@icsusib.ro; www.icsusib.ro; CIF: 4241214



REZUMATELE

SESIUNII ANUALE DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

Științele socio-umane la începutul mileniului III

Ediția a XVIII-a

**12 decembrie 2025
Sibiu**

SECȚIUNEA I

PATRIMONIU, ARHEOLOGIE ȘI ISTORIE MEDIEVALĂ

O amuletă din defensă de mistreț, descoperită într-un complex de fază Vinča A, de la Limba-Oarda de Jos-„Șesul Orzii”

Marius Ciută

Campania de cercetări preventive din anul 2025, în cadrul sitului de la Limba-Oarda de Jos, a presupus efectuarea de cercetări arheologice de tip preventiv în cadrul proprietății Karaioș Ioan, aflată în sectorul Șesul Orzii, în care au mai fost efectuate cercetări, sistematice și preventive, în anii anteriori (1996, 2004, 2016). Arealul este cunoscut ca având o densitate mare a complexelor de locuire aparținând culturii Vinča. În cadrul Complexului 2, de tip adâncit, interpretat ca fiind un bordei, a fost descoperit un artefact cu semnificații speciale, confecționat dintr-o defensă de porc mistreț. Piesa a fost prelucrată prin diverse tehnici de decupare, abraziune, perforare, șlefuire și lustruire, realizate cu o deosebită precizie și simț estetic, rezultând o posibilă amuletă, cu semnificații apotropaice, bănuite datorită formei sale finale, care încearcă să imite un canin de urs sau lup, sigur de carnasieră de mari dimensiuni. Autorul formulează posibile ipoteze cu privire la semnificația și rolul pe care l-a jucat acest artefact în cadrul locuirii vinciene de la Limba-Oarda de Jos.

Tezaure pierdute? Analiza empirică a pieței internaționale de licitații pentru emisiunile Koson și Koson-Droyeis (2024–2025)

Claudiu Purdea

Prezentarea își propune să ofere o catalogare sistematică a emisiunilor monetare Koson și Koson-Droyeis puse în circulație pe piața internațională, prin licitații publice și platforme de vânzare în intervalul 2024–2025. Un element esențial al analizei îl constituie examinarea provenienței declarate a acestor artefacte, care este adesea omisă sau prezentată într-o manieră vagă. Pornind de la inventarul publicat în 1912 de baronul Max Ferdinand von Bahrfeld și de la evaluarea efectuată de Barbara Deppert-Lippitz în 2013 — ambele repere fundamentale pentru cercetarea subiectului — se observă o intensificare semnificativă a dinamicii pieței acestor monede începând cu anul 1993. Această tendință este confirmată și de expertiza numismatului Ernest Oberländer-Târnoveanu, care consideră că intrarea pe piața de antichități, în 1993, a unui lot de 95 de exemplare din aur, aproape jumătate lipsite de monogramă, constituie un indiciu solid al descoperirii unui tezaur în Munții Orăștiei în urma activităților infracționale. Aceste premise au condus, sub coordonarea prof. Augustin Lazăr, la dezvoltarea unei direcții distincte de cercetare axate pe investigarea pieței internaționale de licitații. În urma acestui demers, am identificat 1893 de monede cu legenda Koson și Koson-Droyeis oferite spre vânzare în perioada 1993–2025, număr care include, în mod firesc, și revânzări ale unor piese deja tranzacționate. Analiza vânzărilor din ultimii doi ani relevă existența a 325 de emisiuni, dintre care 248 stateri și 76 drahme (39 dintre acestea cu legenda Koson-Droyeis), fapt ce ar trebui să conducă la o atenție sporită din partea autorităților responsabile de monitorizarea și protejarea patrimoniului cultural național.

Prezența goților în sudul Transilvaniei văzută din perspectiva descoperirilor monetare

Silviu Purece

Prezența goților în sudul Transilvaniei pare a fi ilustrată din ce în ce mai bine prin intermediul noilor descoperiri de tezaure. Până nu demult tezaurele conținând silicve păreau a fi destul de rare, noile descoperiri schimbând parțial această impresie. De asemenea, par să fie tot mai prezente tezaurele conținând monedă romană puternic uzată, cu ultime emisiuni din timpul antoninilor sau, cel târziu, începutul domniei lui Septimius Severus, tezaure formate în spațiul de est al Ucrainei, spațiu dominat, până la venirea hunilor, de goți. Semnificativă este și prezența în tezaure a imitațiilor după emisiuni ale împăraților din dinastia antoninilor, imitații specifice mediului barbar de la nord și est de Dacia. Descoperirile monetare asociate prezenței goților în sudul Transilvaniei sunt în strânsă corelare cu traseul drumurilor romane, drumurile fiind esențiale pentru menținerea controlului asupra regiunii cuprinse între Carpați și cursul Mureșului.

Rolul crucilor pectorale în creștinarea teritoriilor de la nordul Dunării de Jos (secolele VI-XIII d. Chr.)

Ioan Marian Țiplic

Procesul de creștinare în teritoriile situate la nord de Dunărea de Jos, în special în Transilvania și Moldova, s-a caracterizat printr-o integrare treptată a simbolurilor și practicilor creștine în cadrul vechilor tradiții religioase. Printre cele mai semnificative expresii materiale ale acestei transformări se numără crucile pectorale, care au funcționat nu doar ca obiecte de cult, ci și ca semne ale credinței și ale statutului social. Purtate sau ținute asupra lor de către indivizi, crucile pectorale simbolizau devoțiunea personală, protecția spirituală și apartenența comunitară. Prezența lor în contexte funerare – atât în mediile elitelor, cât și în cele rurale – indică răspândirea influenței creștine în rândul diferitelor straturi sociale. Studiul de față examinează rolul crucilor pectorale în procesul de creștinare a teritoriilor nord-dunărene, cu accent pe Transilvania și Moldova între secolele al VI-lea și al XI-lea d.Hr. Aceste obiecte, purtând atât funcții religioase, cât și sociale, reflectă integrarea graduală a simbolurilor creștine în tradițiile locale, într-un context modelat de influența bizantină și de interacțiunile culturale diverse. Prezența lor în morminte, în mediul urban și rural deopotrivă, sugerează o acceptare tot mai largă a credinței creștine. Distribuția geografică și cronologică a acestor artefacte contribuie la o înțelegere mai profundă a dinamicii religioase și a formării identităților spirituale în Europa de Est medievală.

Biharia – un centru fortificat și ecleziastic în nord-vestul Transilvaniei. Date arheologice recente

Ioan Marian Țiplic, Adrian Șovrea, Florin Sfrengeu, Larisa Elena Constantinescu

Cercetările arheologice efectuate la Biharia în cadrul proiectului de punere în valoare a obiectivului, unul dintre cele mai importante centre fortificate din nord-vestul României, au oferit date noi privind existența unei structuri ecleziastice timpurii. Rezultatele recente confirmă

rolul strategic al sitului în rețeaua politico-religioasă a regiunii, între secolele al XI-lea și al XII-lea. Cercetarea a pus în evidență structuri ale unei construcții de tip bazilical în jurul căreia a funcționat un cimitir al cărui început poate fi datat la sfârșitul secolului al XI-lea. Corelarea datelor arheologice cu informațiile documentare permite o interpretare coerentă a rolului Bihariei ca nucleu al unei episcopii timpurii, evidențiind importanța sa în procesul de creștinare și în formarea structurilor ecleziastice din spațiul intracarpatic.

Observații asupra unui tip de spadă de la mijlocul secolului al XIII-lea – Pledoarie pentru spada de tip transilvănean

Zeno-Karl Pinter

Analizând piesele de armament din colecțiile muzeale transilvănene împreună cu spadele medievale publicate din zona Europei Centrale, am depistat un tip databil în secolul al XIII-lea și prezent aproape numai în zona Transilvaniei. Descoperirile recente datorate detectoriștilor vin să confirme aceeași ipoteză iar paralelele din arta figurativă ar putea sugera o influență venită din mediul german.

Târgul Hunedoara în secolul Huniazilor (1409 –1508)

Mihai Kovács

Actul din 1409, prin care regele Sigismund de Luxemburg îi dăruia Hunedoara lui Voicu, cavaler al curții regale, a marcat un punct de cotitură în istoria acestei așezări. Somptuosul castel al Huniazilor, ridicat în timpul lui Iancu și modificat pe parcursul domniei lui Matia, a beneficiat de multă atenție pe parcursul ultimelor două secole, punând oarecum într-un con de umbră așezarea limitrofă.

Numeroase cercetări din ultimele decenii au subliniat importanța localității din jurul reședinței propriu-zise pentru reprezentarea autorității stăpânului de pământ, găzduirea unei părți a anturajului său și aprovizionarea curții. Astfel, prezenta comunicare urmărește în ce măsură a îndeplinit târgul Hunedoara toate aceste funcții în perioada în care s-a aflat sub stăpânirea Huniazilor, precum și influența pe care a avut-o construirea castelului asupra societății, economiei, arhitecturii și peisajului confesional din imediata sa vecinătate.

După victoria creștină de la Belgrad (22 iulie 1456): știri, propagandă și hub-uri informaționale

Liviu Cîmpeanu

Lucrând la reperarea și repertorierea documentelor privitoare la Iancu de Hunedoara, am identificat peste 40 de documente (epistole și rapoarte) care au circulat în întreaga Creștinătate, vestind victoria repurtată de creștini asupra otomanilor sub zidurile cetății Belgrad la 22 iulie 1456. În proporție covârșitoare aceste izvoare documentare au la bază rapoartele redactate de

protagoniștii creștini ai acestei victorii: franciscanii Giovanni de Capestrano și Giovanni de Tagliacozzo, precum și căpitanul general Iancu de Hunedoara. Fără informații suplimentare față de cele preluate din rapoartele celor trei eroi cruciați, scrisorile și epistolele care au circulat între principii și republicile Creștinătății nu servesc atât la reconstituirea evenimentelor, cât la stabilirea modului în care știrile privitoare la victoria creștină de la Belgrad s-au transformat în propagandă de cruciadă, precum și la identificarea unor adevărate hub-uri informaționale prin care circula informația la mijlocul secolului al XV-lea.

Cercetări arheologice preliminare la biserica evanghelică din Richiș

Adrian Nicolae Șovrea, Ioan Marian Țiplic

În această fază preliminară, cercetarea arheologică a urmărit obținerea de date cu privire la starea fundațiilor bisericii evanghelice și a Turnului Porții. Au fost trasate 8 casete arheologice, 4 în exteriorul bisericii, 3 în interior și o casetă la Turn. Au fost descoperite 17 morminte, grupate în linii generale în perioada ante și post reformă. Fundațiile navei pe latura de vest și fundația corului pe latura de est sunt realizate îngrijit și săpate la mare adâncire la peste -2 m NCA. A fost descoperit o fundație în C2 care poate ține de sacristie, dar care arată existența unei etape mai timpurii față de cea a navei și a contrafortului actual. Morminte în interiorul bisericii nu au fost surprinse în această fază, dar înmormântări au fost practicate deoarece pământul scos în urma cercetării arheologice reprezintă o umplutura cu numeroase oase umane. Biserica a fost construită în perioada dintre sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea. Totuși la 1283 este amintit preotul Henricus, ceea ce denotă că la sfârșitul secolului al XIII-lea trebuie să fi existat deja o biserică la Richiș.

„HOC OSSA SEPVLCHRO...” Atribuirea și topografia criptelor din interiorul corului bisericii evanghelice din Sibiu

Maria Crîngaci Țiplic

Corul celei mai importante și vechi biserici parohiale din Sibiu a fost și reprezintă locul de veci al unor personalități din rândul elitei clericale și laice locale. Ceea ce particularizează biserica din Sibiu este că în interiorul corului, în perioada premodernă au fost înmormântați alături de prim preoți ai bisericii din Sibiu și primari ai orașului Sibiu uneori și soțiile și/ sau copiii lor, conform inscripțiilor de pe cele 13 lespezi funerare care s-au aflat așezate în pardoseala corului până în 1853. Cercetările arheologice din anul 2013 și 2019 realizate în corul bisericii au dezvelit nouă cripte și fragmente de cripte premoderne. Pe baza inventarului mormintelor și a pietrelor funerare din cor din 1692, a descrierilor publicate de M.S. Möckesch în 1839 sau L. Neugeboren în 1855, și a studiilor întreprinse de I. Albu 2002, am încercat identificarea apartenenței criptelor descoperite arheologic și reconstituirea topografică a lor în interiorul corului.

Dieta cerealiară în Țările Române între vestigii și izvoare scrise (sec. XIV-XVII). Cazul unui siloz cu semințe de mei din Oltenia

Beatrice Ciută

Lucrarea propune o analiză interdisciplinară a practicilor alimentare cerealiere din Țările Române în secolele XIV–XVII, combinând date arheologice și surse scrise. Punctul de plecare îl constituie descoperirea unui siloz medieval târziu în Oltenia, din care au fost recuperate semințe de *Panicum miliaceum* (mei) aflate într-o stare excepțională de conservare, cel mai probabil prin mineralizare fosfatică. Contextul arheologic este corelat cu mărturii documentare din epocă (condici, hrisoave, inventare de avere), care atestă consumul meiului ca aliment complementar în mediul rural. Studiul evidențiază convergențele dintre cultura materială și memoria scrisă a hranei, oferind o imagine mai nuanțată asupra dietei medievale și a strategiilor de stocare a resurselor în spațiul extracarpatic și intracarpatic.

Materiale arheologice descoperite în Sibiu – Orașul de Jos

George Tomegea

La sfârșitul anului 2022, cu ocazia implementării unui proiect imobiliar în Orașul de Jos, am efectuat supravegherea arheologică solicitată de către Direcția Județeană de Cultură Sibiu, ca urmare a unui aviz emis de instituția amintită. Proiectul desfășurat pe strada Pielarilor nr. 18 a prevăzut reconstrucția imobilului pe vechiul amplasament. Astfel, am realizat supravegherea arheologică a lucrărilor, care au constatat în excavarea șanțurilor pentru noua fundație, precum și a casetelor pentru subzidirile efectuate la clădirile învecinate. În urma supravegherii arheologice am găsit mai multe piese, constând din materiale ceramice, vitrice și metalice eșalonate cronologic în perioada secolelor XVI-XX.

SECȚIUNEA II ISTORIE PREMODERNĂ

Capitulul de Sibiu ca for ecleziastic de judecată. Considerații preliminare (sec. XIV-XV)

Ștefania-Maria Ghișa

În contextul organizării ecleziastice a comunităților de sași ardeleni, capitlul (lat. capitulum, germ. Kapitel) se definește drept adunarea tuturor preoților parohi de pe teritoriul unui decanat. Capitlurile erau conduse de clerici aleși, numiți decani. Una dintre principalele funcții ale acestor structuri a fost cea juridică, acționând ca principale instanțe de judecată în chestiunile de drept canonic. Prin comunicarea de față, mi-am propus să schițez o imagine preliminară asupra dimensiunii juridice a funcționării capitlului sibian. Printre aspectele aflate în centrul cercetării se află: a) cadrul normativ (prevederile statutelor capitlului Sibiu; acordarea de către

arhiepiscopia de Strigoniu a dreptului de primă instanță în chestiuni privitoare la cler), b) tipologia documentelor care reflectă desfășurarea proceselor judecate de decani și asesori (plângeri, citații, mărturii, sentințe), c) personalul implicat și educația juridică a acestora, d) desfășurarea proceselor și tipologia litigiilor aflate în competența capitlului. De asemenea, voi aborda subiectul raporturilor juridice cu arhiepiscopia de Strigoniu și cu autoritățile urbane sibiene (i.e. conflictul referitor la aria legală de competență). Caracterul preliminar al demersului este dat de concentrarea asupra materialului arhivistic păstrat în cadrul Fond Capitlul evanghelic C.A. Sibiu (Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale ale României).

Primul statut al orașului Sighișoara (ca. 1514-1517): între autoritate regală și inițiativă locală

Alexandru Ștefan

Lucrarea de față examinează cel mai timpuriu regulament al orașului Sighișoara, redactat între ca. 1514-1517, ca expresie a interacțiunii complexe dintre puterea regală și autonomia urbană, într-un moment de tensiuni politice și vulnerabilități sociale. Analiza contextualizează apariția acestui corpus normativ în cadrul reformelor inițiate de Coroana maghiară pentru revitalizarea și securizarea Cetății din Sighișoara, subliniind în același timp rolul activ al comunității orașului în adaptarea și implementarea acestor măsuri. Regulamentul este abordat ca instrument de reorganizare a vieții urbane – de la repopulare, amplasarea meșteșugurilor și reglementarea comerțului, până la redistribuirea responsabilităților administrative –, evidențiind modul în care solicitările regale se îmbină cu practicile locale. Printr-o lectură critică a regulamentului și a contextului său de elaborare, lucrarea își propune să arate cum orașul Sighișoara utilizează cadrul normativ regal pentru a-și consolida autonomia administrativă, transformând un moment de criză într-un proces de redefinire și regenerare urbană.

Conceptul de ordine în articolele sinodale, reglementările bisericești și mărturisirile de credință din secolele XVI și XVII din Transilvania

András Bándi

Reforma religioasă din secolul al XVI-lea a creat mai multe genuri de literatură religioasă, nu doar catehisme și cărți de cântece dar și reglementări de ordin juridic, pentru a servi orientării spirituale și morale atât comunităților bisericești, cât și celor locale, cu precădere în mediul citadin. Transilvania a cunoscut o reformă pluriformă în privința noilor învățături adoptate de către cler și magistate, dar una mult mai puțin dinamică în privința atitudinii sociale, apelul la abandonarea structurilor bisericești și politice moștenite (botez, preoție, stări privilegiate etc.) foarte prezent în multe dintre mișcările reformatoare din centrul Europei nu și-au găsit răsunetul în reforma din Transilvania. În contribuția mea propun o analiză succintă a documentelor emise de către autoritățile bisericești cu privire la conceptul de ordine foarte prezent mai ales în reformarea bisericilor de pe Pământul Crăiesc. Firul roșu urmărit este, cât de mult a temperat contextul istoric și cultural mesajul social al reformei și al protestantismului în Transilvania.

Povestea unui manuscris. Soarta primei variante a *Statutelor municipale săsești*

Julia Derzsi

Cartea de legi a sașilor din Transilvania, *Statuta jurium municipalium Saxonum in Transylvania (Das Eigen-Landrecht der Siebenbürgen Sachsen)*, compilată de Matthias Fronius și confirmată de principele Ștefan Báthory în 1583, anul în care a și fost tipărită, se întemeiază pe o colecție de legi și cutume alcătuită în 1560 de Thomas Bomelius, cunoscută exclusiv în formă manuscrisă. Rezultatele preliminare ale analizei unei copii după această lucrare, păstrată astăzi în Biblioteca Szécsényi din Budapesta, au fost deja prezentate la conferința din anul precedent. Comunicarea de față investighează traiectoria acestei lucrări și urmărește, prin examinarea trăsăturilor de conținut și de formă, să stabilească numărul exemplarelor care ar fi putut exista în perioada redactării și în ce măsură acestea erau complete. Totodată, se analizează modalitățile și canalele prin care manuscrisul considerat cel mai amplu – redactat bilingv, în latină și germană – a intrat în patrimoniul Bibliotecii din Budapesta. De asemenea, sunt evidențiate informațiile furnizate de aspectul grafic al scrierii și de pergamentul vechi folosit drept copertă în ceea ce privește locul producerii acestei lucrări.

Documente inedite privind fortificația Alba Carolina în prima jumătate a secolului al XVIII-lea: contribuții la cunoașterea etapelor de construcție și a organizării șantierului

Claudia-Florina Petrusse (Purdea)

Tema abordată în cadrul acestei prezentări face parte din cercetarea mea doctorală și valorifică documente inedite păstrate în fondul Consiliului Aulic de Război de la Viena, reprezentate de rapoartele întocmite de oficialii imperiali în prima jumătate a secolului al XVIII-lea privind lucrările de fortificație de la Alba Iulia (Carlsburg). Analiza acestora permite reconstituirea stadiului execuției elementelor defensive precum și a principalelor edificii militare și civile din interiorul cetății. Sunt evidențiate aspecte legate de organizarea șantierului, volumul materialelor utilizate, structura cheltuielilor și salarizarea forței de muncă. Un punct central îl constituie problema subfinanțării lucrărilor și soluțiile propuse pentru accelerarea finalizării fortificației.

Documentele adaugă date noi informațiilor deja cunoscute în literatura de specialitate, în special cu privire la etapele de execuție, problemele tehnice și constrângerile financiare.

SECȚIUNEA III

ISTORIE MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

În ce măsură istoricii pot fi de folos etnologilor. Cazul unei anchete la final: *iarba fiarelor, comori, lupi și strigoi în secolul al XIX-lea*

Nicolae Mihai

Prezenta comunicare aduce în atenție rezultatele unei cercetări derulate în cadrul institutului meu. Patru subiecte de tip etnologic au fost alese, alegere dictată de inventarul surselor identificate în arhivele noastre istorice, cu precădere în Oltenia, județele Vâlcea, Dolj și Romanați, pentru un „lung secol” al XIX-lea, în sens braudelian. Dacă o parte dintre subiecte au rămas la nivelul unor cercetări anterioare (cazul strigoilor), pentru care nu au mai putut fi documentate noi cazuri față de cele scrise acum un deceniu, în schimb, surprizele oferite de celelalte s-au dovedit substanțiale. Toate îmi întăresc opinia potrivit căreia istoria culturii populare pentru perioada anterioară secolului XX merită interesul cuvenit al specialiștilor, istoricii putând oferi necesara dimensiune diacronică care completează, verifică, nuanțează și susține sincronia atât de dragă etnologilor.

Reședințe boierești și alte repere topografice din vecinătatea orașului Ploiești într-un plan militar din 1856

Dan Dumitru Iacob

În contextul operațiunilor de cartografiere a Țării Românești de către detașamentul geodezic condus de colonelul August von Fligely, a fost întocmit și planul orașului Ploiești și a zonei învecinate, din 1856. Planul provine de la Arhivele Militare din Viena (Kriegsarchive) și, deși nu a fost finalizat, din punct de vedere al caracteristicilor tehnice, al calității grafice, al nivelului de precizie și al detaliilor este superior altor surse cartografice din secolul al XIX-lea referitoare la orașul Ploiești. Suprafața cartografiată acoperă aproximativ 160–180 km², cu orașul Ploiești în centru și 17 sate la nord și la sud. În afară de topografia acestor localități, planul conține detalii despre elementele de relief și vegetație, drumurile principale și secundare, amplasarea instituțiilor eclesiastice și civile, existența obiectivelor militare și tehnice. Nu în ultimul rând, în plan sunt reprezentate și repere topografice izolate (fântâni, troițe și copaci seculari), precum și câteva reședințe boierești, asupra cărora vom insista mai mult.

Condiționat sau necondiționat?! O propunere inedită privind relațiile dintre Croația și Ungaria în cadrul reorganizării Monarhiei Habsburgice în anii 1860

Loránd L. Mádly

Anii 1860 au fost, mai ales pentru provinciile estice ale Monarhiei Dunărene, o perioadă intensă a căutărilor bazate pe noi principii constituționale. Problema relațiilor dintre Ungaria și Austria și rolul Croației în acest ansamblu, situația drepturilor politice acordate naționalităților pe

principiul egalei îndreptăţiri, şi nu în ultimul rând, chestiunile economice şi fiscale au constituit teme prioritare în dezbaterile acestor ani. Asemeni Transilvaniei, Croaţia avea o situaţie constituţională deosebită faţă de Ungaria, reprezentanţii ei condiţionând participarea în Senatul imperial de reglementarea unor neclarităţi în acest sens. Scurta broşură, mai degrabă un manifest cu titlul „Condiţionat sau necondiţionat?! O opinie privind soluţionarea chestiunilor noastre constituţionale“, prezentată aici, formulează aceste condiţii aşa cum le vedeau o bună parte dintre politicienii croaţi la finele anului 1863, folosind argumente istorice şi juridice în susţinerea acordării unor drepturi deosebite pentru această provincie.

Cheltuielile financiare ale Curţii imperiale de la Viena în perioada 1850-1867. Care a fost contribuţia provinciei transilvane?

Iosif Marin Balog

La mijlocul secolului al XIX-lea, Curtea imperială de la Viena reprezenta una dintre cele mai complexe şi costisitoare instituţii monarhice din Europa. Cheltuielile Curţii imperiale de la Viena reflectau nu doar nevoile unei instituţii monarhice complexe, ci şi ambiţia Imperiului Habsburgic de a se menţine ca una dintre marile puteri ale Europei. Luxul, ceremonialul şi administraţia se împleteau într-un mecanism sofisticat menit să proiecteze autoritate, stabilitate şi cultură sofisticată, într-o epocă în care astfel de elemente aveau un rol politic decisiv. Analiza acestor cheltuieli ne oferă o imagine detaliată asupra modului în care era organizată puterea imperială şi asupra valorilor politice şi culturale care au definit spaţiul habsburgic în secolul al XIX-lea.

În perioada 1850-1867 situaţia financiară a Imperiului Habsburgic a înregistrat numeroase dificultăţi, transpuse în deficite bugetare, inflaţie, fiind consemnate încercări de redresare financiară prin multiple mijloace. În acest context, cheltuielile Curţii au devenit treptat un subiect de dezbatere, fiind cunoscute mai multe tentative de raţionalizare a bugetului Curţii, deşi inerţia şi rigiditatea birocratică de la Curte au îngreunat schimbările majore. Plecând de la aceste considerente sumare, prezentarea noastră îşi propune să formuleze posibile răspunsuri la interogaţii precum: Ce reprezenta bugetul Curţii imperiale ? Cum era alimentat bugetul Curţii imperiale ? Cum a evoluat valoarea bugetului Curţii Imperiale în perioada 1850-1867 ? Care a fost contribuţia Transilvaniei în această perioadă la aceste cheltuieli ?

Obiceiuri şi tradiţii în cadrul convieţuirii românilor şi saşilor pe fostul teritoriu *fundus regius* (1867–1914)

Alexandru Nicolaescu

Cercetarea noastră examinează convieţuirea românilor şi saşilor de pe fostul teritoriu al *fundus regius* din Transilvania (1867–1914). Ne-am propus să investigăm transferul, schimbul de tradiţii şi obiceiuri între cele două comunităţi, precum şi modul în care presa românească a documentat şi caracterizat aceste practici culturale. Analiza evidenţiază cum evoluţia comportamentelor sociale ale perioadei a determinat abandonarea unor practici tradiţionale şi adoptarea de noi modele. Rezultatul principal constă în identificarea şi descrierea obiceiurilor şi tradiţiilor specifice acestor două naţiuni, în contextul specific al estului Imperiului Austro-Ungar, oferind o perspectivă valoroasă asupra dinamicii culturale a regiunii.

Vocile ruralului: petiții și sesizări ale țăranilor din România la începutul sec. XX. Ipoteze de lucru

Vasilica-Laura Magdan (Vatră)

Lucrarea de față are ca obiect investigarea modului în care petițiile redactate de țăranii români la începutul secolului XX pot fi interpretate ca forme timpurii de participare civică și afirmare socială. Ipoteza de la care pleacă cercetarea este că aceste petiții nu reprezintă doar reacții izolate la abuzuri, ci constituie un mijloc prin care comunitățile rurale își afirmă vocea într-un context marcat de inegalități și transformări. Se acordă o atenție deosebită rolului educației, al elitelor locale și al contextului politic în apariția spiritului civic rural. Petiția este analizată ca instrument de comunicare cu autoritatea, dar și ca expresie a unei identități civice emergente. Cercetarea își propune să urmărească sensurile și implicațiile acestui tip de discurs, contribuind la înțelegerea procesului prin care lumea rurală începe să se implice activ în viața publică.

Structuri și rețele de partid în România la începutul secolului XX: ipoteze, metodologii și piste de cercetare

Ionuț Stăncel

Comunicarea noastră își dorește să surprindă direcțiile unei cercetări dedicate structurii interne și rețelelor teritoriale ale partidelor politice din România începutului de secol XX. Analiza a pornit de la constatarea că la nivel local, mecanismele de mobilizare și raporturile centru-periferie au rămas insuficient analizate de istoriografia actuală. Cercetarea evidențiază și modul de constituire și funcționare a organizațiilor de partid înainte și după 1918, precum și impactul sufragiului universal masculin și al reformei agrare asupra extinderii rețelelor și transformării bazei lor sociale. Demersul se sprijină pe un cadru conceptual integrat și pe o abordare comparativ-istorică menită să surprindă atât specificul românesc, cât și diferențele față de alte contexte europene. Obiectivul comunicării este de a evidenția potențialul analitic al acestei perspective pentru înțelegerea mecanismelor organizaționale ale partidelor și a limitelor democratizării în România interbelică.

Personalitatea cărturarului Octavian C. Tăslăuanu: Dimensiuni biobibliografice

George-Bogdan Tofan

Octavian C. Tăslăuanu (n. 1 februarie 1876 – d. 23 octombrie 1942) rămâne unul dintre intelectualii fruntași ai Transilvaniei, cu un destin frânt, parte a generației „oțeliților”, a cărui activitate publicistică a fost subordonată și închinată idealului de unitate culturală și politică a tuturor românilor într-o singură graniță. Scopul prezentului demers se dorește a fi unul restitutiv, deoarece opera sa a fost chinuită în repetate rânduri prin cenzuri nemiloase, aplicate fie în timpul vieții, fie post-mortem. Despre Octavian C. Tăslăuanu s-a auzit puțin și deformat, existând numeroase articole-referințe critice, semnate de diverși autori, care prin documentări lapidare au strecurat, printre altele, și o serie de inexactități în reflectarea corectă a anumitor momente din viața autorului. Acest lucru a dus ulterior la imprecizie în cercetare și confuzie în rândul cititorilor, întrucât astăzi este destul de greu de urmărit calea adevărului nedeformat în aprecierea locului potrivit pe care acest mare patriot trebuie să-l ocupe în Panteonul culturii românești.

Sextil Pușcariu și Primul Război Mondial. Anul 1915

Petre Din

Sextil Pușcariu reprezintă paradigma intelectualului transilvănean care în contextul izbucnirii Primului Război Mondial s-a conformat ordinului de mobilizare în armata imperială austriacă și a fost repartizat pe frontul din Italia în cadrul serviciului de aprovizionare. Conflictul și multitudinea de privațiuni nu i-au diminuat optimismul, afirmând că finalul războiului va fi pozitiv pentru familia sa. Martor ocular, Sextil Pușcariu readuce în memoria colectivă aspecte inedite ale vieții cotidiene și ale mentalității soldaților, confrunțați cu sentimentul de insecuritate.

Memorialistica sa, sursă importantă pentru reconstituirea Primului Război Mondial, cuprinde și aspecte privind impactul intrării Italiei în război împotriva Austro-Ungariei. Fin receptacol al evenimentelor, Sextil Pușcariu afirmă că trupele italiene conduse de generalul Luigi Cadorna erau mai vulnerabile militar, iar trupele austriece, deși, cu efective reduse beneficiau de o poziție geografică avantajoasă.

Primul Război Mondial a influențat atât derularea vieții economico-sociale, cât și spațiul privat al vieții de familie. Astfel, au apărut suspiciuni privind comportamentul dezordonat al vieții intime al soldaților de pe câmpul de luptă, dar și al soților rămase acasă și obligate să preia unele din atribuțiile soților mobilizați în război.

Limitele filogermanismului românesc. Sașii în scrierile neștiințifice ale lui Sextil Pușcariu

Marian Zăloagă

Această cercetare abordează un subiect care a fost ignorat în literatura dedicată lui Sextil Pușcariu, care, după cum se poate observa din vasta bibliografie, nu poate să fie considerată ca lipsită de substanță. În lucrările private de natură ego-documentară sau genealogică, sau în cronica orașului natal, care este intenționat marcată de o nuanță subiectivă, am putut distinge numeroase referiri la germani și, în mod particular, la sașii transilvăneni.

Cercetarea evidențiază faptul că autorul era foarte bine informat în legătură cu lumea germană din statele ale cărui cetățean a fost și din Europa centrală și apuseană. Opiniile sale s-au format ca urmare a contactului direct, pe tot parcursul vieții sale, cu diverse varietăți ale germanității, de la cea transilvăneană la cea bucovineană, până la cele din mediile academice germane și austriece. Deși nu am găsit multe motivații concrete în sursele primare sau în bibliografia secundară, sugerez că experiențele sale personale, coroborate cu cele ale predecesorilor săi, au modelat modul în care Pușcariu a ales să-i reprezinte pe sașii transilvăneni, în linii mari, într-o manieră puțin măgulitoare.

Consider că această poziționare, preponderent critică, reprezintă o respingere deliberată a discursului hegemonic auto-complezent profesat de sași înșiși și adoptat de unii autori români, atât înainte, cât și în perioada în care aceste observații au fost consemnate.

SECȚIUNEA IV ETNOLOGIE

Mărginimea Sibiului și păstoritul transhumant

Ilie Moise

Mărginimea Sibiului – zona cu un aport considerabil în conturarea identității noastre etnice – a intrat devreme în atenția cercetătorilor, dar și în preocupările unor personalități de marcă precum Ovid Densusianu și Lucian Blaga, fascinați, îndeobște, de *păstoritul transhumant* care a adus cu sine, dincolo de efort, de ploi și vânturi – avere, informație, putere și prestigiu... economic sau cultural. În căutarea pășunii, oierul străbate spații imense, fapt ce-i permite să observe, să compare, să înțeleagă importanța și puterea informației. Concomitent, acesta caută și locurile de desfacere a produselor (lână, brânză, carne) la prețuri cât mai avantajoase. Crescătorul de oi este secondat întotdeauna de un excelent *comerciant* („Acolo unde se așează un mărginean... evreii dau faliment.”) și chiar de un *om de afaceri* (investește banii în case, hanuri, crâșme etc.). Oierul a înțeles binefacerile învățăturii, necesitatea instruirii înaintea agricultorului mult prea legat de țarina sa, și își îndeamnă pruncii spre școală. Nu întâmplător, prima școală din Mărginimea Sibiului este atestată în 1616 și tot de aici provine „cel mai strălucit exponent al românilor din Transilvania secolului al XVIII-lea” – episcopul Inocențiu Micu-Klein (1692-1768) – inițiatorul luptei de eliberare națională și socială din spațiul intracarpatic.

Cămașa cu ciupag din Apuseni – exegeze etnologice recente

Ligia Fulga

Comunicarea *Cămașa cu ciupag din Apuseni – exegeze etnologice recente* încearcă să aducă în atenția auditoriului concluziile unor cercetări de teren desfășurate de curând în zonă. Constatăm că – în cea mai mare parte a teritoriului cercetat – costumele tradiționale au fost abandonate și, desigur, uitate. *Cămașa cu ciupag și zadia cu trup vânat* au fost înlocuite cu un costum standard, identic cu portul popular al ansamblurilor artistice de dansatori.

Iordan Datcu și altruismul științific

Amalia Pavelescu

Iordan Datcu, personalitate erudită, și-a dedicat întreaga viață citind, scriind, editând și publicând despre etno-folcloriști și scriitori români. Deschis spre studierea cercetărilor etno-folclorice din diferite zone geografice, cu tematici diverse, din trecut și în prezent, Iordan Datcu realizează lucrări de mare anvergură, obiective, scrise cu rigoare, seriozitate și conștiințiozitate. Caracterul monografic, sintetic, de esență, și bibliografic este definitoriu pentru ceea ce a publicat cercetătorul. Iordan Datcu este autorul a 33 de cărți și a îngrijit peste 60 de volume, punând la dispoziția etnologilor o sursă bibliografică de încredere, utilă și obligatorie pentru orice cercetător în domeniu.

Ștergarul – funcții decorative, rituale și identitare. Studiu de caz: comuna Zvoriștea, județul Suceava

Dragoș-Gabriel Agavriiloaie

Am ales această temă – ștergarul ca obiect decorativ, ritual și identitar – datorită faptului că eu însumi țin ștergare specifice comunei Zvoriștea, județul Suceava. Ștergarul depășește funcția utilitară, el creează o punte simbolică între activitățile cotidiene și momentele importante din viața comunității. Valoarea etnografică a ștergarelor din zona Siret este amplificată de tehnica de execuție și de ornamentica acestora. În arealul care cuprinde și comuna Zvoriștea, ștergarul este unul dintre obiectele textile tradiționale care se regăsea, și încă se regăsește, cel mai des, în gospodărie. Cunoscut în teren sub denumirile de *ștergar*, *șervet* sau *prosop*, acesta era confecționat în gospodărie, la *stative* (războiul de țesut). Ștergarele specifice zonei Siret se remarcă prin eleganța motivelor, diversitatea acestora, ritmicitate și echilibru cromatic, dar și prin modul de țesere. Studiul de față urmărește analiza tehnicilor de realizare a diferitelor tipuri de ștergare – de la cele utilizate în viața de zi cu zi, până la cele decorative – așezate în case, la icoane, precum și în lăcașuri de cult sau la troițe –, dar și cele utilizate la anumite practici cu caracter ritual, chiar dacă astăzi se utilizează din ce în ce mai puțin ștergarele țesute în casă.

„Mărul” – pomul dintre lumi – în riturile de nuntă și înmormântare din comuna Blăjel, județul Sibiu

Georgeta-Maria Roman

Lucrarea analizează rolul și semnificațiile „mărului” – pom împodobit cu dulciuri – din cadrul nunților și al înmormântărilor din comuna Blăjel, județul Sibiu. Metodele de cercetare – documentarea, observația participativă și interviurile din teren pun în lumină această practică locală, încă vie în sat, la înmormântare. Deși literatura de specialitate tratează pe larg simbolul pomului ritual, practica împodobirii mărului din Blăjel nu a fost până acum documentată, iar analiza de față aduce în atenție, pentru prima dată, această variantă locală, cu funcțiile ei sociale și rituale specifice. Atât la nuntă, cât și la înmormântare, mărul este dăruit nașei. Formula rostită la înmormântare, când acesta îi este oferit – „Pe lumea asta să fie a dumnitale și pe lume-ailaltă a lu’... [urmată de numele celui decedat]!” –, dar și formula rostită la nuntă, când darul este oferit, de către mama mirelui, nașei – „Pe lumea asta să fie a dumnitale și pe lume-ailaltă să fie a meu!” – arată că darul este prezent în ambele lumi: a celor vii și a celor morți. La nuntă, mărul are același rol comemorativ, fiind „slujit” de preot, după cununie, la casa mirelui. Această slujbă nu este altceva decât o pomenire a celor plecați din familiile tinerilor care se căsătoresc. Prin prezența lui în ambele rituri, el marchează limitele între lumi, dar și continuitatea dintre ele. Importanța sa în memoria locală este subliniată și de expresia din sat: „Ești ca o înmormântare fără măr” – care arată că mărul este perceput ca un element constitutiv al ritualului, fără de care actul trecerii ar rămâne incomplet. Astfel, „mărul” se conturează ca un obiect ritual, capabil să traducă, în logica locală, trecerea și continuitatea.

Bocetul și ultimele două bocitoare din Gura Râului

Rodica Brad

La Gura Râului – un sat în care se mai păstrează încă tradițiile – bocetul a dispărut cu totul, sub presiunea evoluțiilor sociale și economice. Specia folclorică în sine nu purta acest nume, femeile spunând doar că „se cântă după mort”. Dacă bocetul la căpătâiul mortului era până acum aproximativ 20 de ani obligatoriu, în prezent obiceiul s-a pierdut. El nu a reprezentat niciodată o profesie. Bocitul era practicat doar de femeile din familia extinsă a mortului, rude sau cunoștințe apropiate ale acestuia. Cu toate acestea, câteva femei au fost recunoscute ca atare de comunitate, cum este cazul ultimelor două bocitoare pe care le voi evoca: Raveca Căpățână, fiica poetului țăran Ion Hanzu, și Paraschiva Voic.

Imaterial. Adaptare, emoție și sens

Alina Matei

În noul context, într-o lume în care profesiile încep să dispară și inteligența artificială deja înlocuiește contabili, juriști, traducători, cele mai la îndemână soluții rămân creativitatea, gândirea critică și viteza de adaptare. Datoria noastră, în calitate de muzeografi, este de a rămâne fermi, de a păstra claritatea și esența informației și de a o comunica eficient. Emoțiile devin mai importante decât cunoștințele și, dacă nu ne adaptăm, bagajul de informație nu va fi folosit într-un mod corect și real.

Cultura înseamnă comunitate, înseamnă trecut și moștenire, conturează viitorul unui individ, grup, al unei specii. Dacă știința și inteligența artificială pot certifica o perioadă, pot încadra în timp, pot face o analiză de material și materii prime regăsite într-un bun cultural, cu siguranță nu pot simți inflexiunea din glasul copleșit de-o doină și nu pot explica gustul bun al unei plăcinte *poale-n brâu*. Sistemele informatice, oricât de performante, nu vor putea înlocui partea emoțională, nu vor putea povesti căldura și asprimea mâinilor ce torc, nu vor ști să „descoase” sufletul omului, să-l povestească mai departe cu drag. Prin urmare, și în ceea ce privește activitatea din cadrul Muzeului ASTRA, suntem într-o continuă căutare, conștienți fiind că trecerea timpului nu este în avantajul nostru, că meșterii vechi se retrag încet-încet și lasă loc celor tineri, care însă nu mai sunt atât de ușor de identificat și valorificat.

În spatele vitrinei.

Bunul cultural între exponat și sursă documentară

Mihaela Mondoc

Dorim să abordăm câteva dintre problematicile practice, dincolo de definiții și teorie, cu care se confruntă muzeele recent. Fidelitatea calității noastre de specialiști, care activează în cadrul unei instituții de cultură este deseori încercată în momentul în care suntem puși în situația de a ex/spune povestea unui obiect plasat într-o vitrină, într-un context nou, într-o expoziție, în fața publicului vizitator. Care dintre atributele bunului cultural le vom revela și cum, pentru a maximiza impactul asupra non-specialistului? Cum vom depăși discursul științific, fără a neglija cele mai importante și valoroase valențe documentare ale obiectului de patrimoniu? Vom încerca să atingem constructiv aceste teme care stau la baza legăturilor dintre specialiști – muzeu – non-specialiști.

Ritmurile Africii. Instrumente muzicale din colecția Muzeului Franz Binder

Roberta Nicula

Ritmurile africane constituie un sistem sonor de mare complexitate, cu rădăcini plurimilenare, care a exercitat o influență structurală asupra dezvoltării muzicii globale, contribuind la emergența unor genuri precum jazz, blues, salsa sau rock.

Instrumentele tradiționale – *djembe*, *talking drum*, *mbira*, *balafon* – funcționează nu doar ca dispozitive acustice, ci și ca artefacte ritualice integrate în practici religioase, ceremonii de inițiere și mecanisme de coeziune comunitară.

În acest context, ritmul devine un cod comunicativ fundamental, facilitând interacțiunea socială și medierea relației cu strămoșii și cu sferele spirituale. Reglementările stricte privind utilizarea anumitor instrumente reflectă ierarhii socio-culturale și procese identitare specifice diferitelor grupuri etnice.

Muzica, adesea asociată cu inducerea stărilor modificate de conștiință, se intersectează cu practici terapeutice, ritualuri de posesie și utilizarea substanțelor psihotrope. De asemenea, sculpturile aplicate instrumentelor reprezintă suporturi vizuale ale memoriei mitologice și ale cosmologiilor locale. În ansamblu, tradițiile muzicale africane ilustrează un complex sistem simbolic ce îmbină funcții estetice, religioase, sociale și epistemice, contribuind la conservarea și transmiterea patrimoniului cultural imaterial al continentului african.

#tradiiicool sau când trecutul devine trend

Maria Barna

Proiectul cultural-educativ online „Tradițiile sunt cool”, derulat de CJCPCT „Cindrelul – Junii” Sibiu în septembrie-noiembrie 2025, repune în discuție modul în care patrimoniul de factură tradițională poate fi readus în atenția publicului prin intermediul rețelelor de socializare, utilizând un limbaj vizual și narativ adaptat social-media. Campania evidențiază tradițiile ca resurse vii de identitate, capabile să inspire prezentul și viitorul; de asemenea, proiectul creează oportunități pentru consolidarea interesului tinerilor față de cultura tradițională, pentru stimularea dialogului între generații și pentru dezvoltarea unui cadru de participare activă în care utilizatorii pot contribui cu propriile perspective și experiențe. Rezultatele calitative și cantitative ale proiectului pot fi analizate pe baza comentariilor și a instrumentelor de statistică și cercetare a audienței, disponibile pe rețelele de socializare.

Troițele Țării Oltului (jud. Sibiu)

Adrian Stoia

Pe parcursul anului 2025, împreună cu colegi și prieteni, am demarat o cercetare de teren axată pe identificarea troițelor din zona etnografică a Țării Oltului. Cu această ocazie au fost fotografiate, măsurate și descrise aproximativ 300 de troițe în spațiul cuprins între localitățile Turnu Roșu și Arpașu de Jos, localități situate de o parte și de cealaltă a cursului Oltului, spațiul cercetării fiind delimitat doar pe teritoriul județului Sibiu.

Scopul studiului este acela al repertorierii acestor monumente, reprezentative din punct de vedere al valorilor spirituale pentru localnici, dar și pentru noi, cei care ne lăsăm purtați de farmecul teritoriului cuprins între Olt și crestele munților Carpați.

Meșteșugul lemnului legat în cositor din Pădurenii Hunedoarei și Banat. Istoric și demonstrație practică

Andrei Buda

Dintre toate meșteșugurile tradiționale românești se remarcă, prin unicitate și raritate, tehnica denumită *legatul lemnului în cositor*. Alternanța de materiale și decoruri, dată de priceperea artizanilor locali, a creat colecții de obiecte cu diferite scopuri și utilizări, dar care își găsesc numitorul comun în designul formelor cioplite și decorate cu metal, contrastul puternic între roșeața lemnului de prun și argintiul cositorului, decorurile grafice subtile realizate cu dălțița. Studiul de față lămurește diferențe clare între obiectele confecționate în Pădurenii Hunedoarei și Banatul Montan (complexitatea decorului, ornamentică și alegerea esențelor lemnoase), respectiv conturează specificul zonelor, comparând obiectele cu cele produse în alte locuri (zona Sucevei, regiuni din Ungaria). Cea mai importantă contribuție este descrierea procedurii de turnare a metalului în formele sculptate, care necesită viteză, precizie și un control al microclimatului ambiental.

Ujamaa în colecția „Elena și Nicolae Ceaușescu”, a Muzeului „Franz Binder”

Alexandra Gruian

În perioada 1991–2001, Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder” i-au fost atribuite, prin repartiție guvernamentală, obiectele cu valoare etnografică din fondul de cadouri prezidențiale primite de Elena și Nicolae Ceaușescu din țările extra-europene. Aflată până atunci în custodia Muzeului Național de Istorie a României, colecția cuprinde 394 piese provenite din peste 60 de țări din Africa, America, Asia și Australia.

În perioada 1972–1988, dictatorul român a făcut adevărate turnee în țările africane, unde a fost primit cu un fast deosebit. Era perceput, de către conducătorii statelor ce își câștigau în acea perioadă independența, ca un purtător al speranței de ieșire de sub influența puterilor coloniale. Cadourile extravagante primite de soții Ceaușescu reprezentau un pion important în crearea unor legături economice și sociale între state.

Atenția noastră s-a îndreptat spre obiectele din lemn de abanos, în special spre sculpturile *Ujamaa*, realizate de către membrii tribului tanzanian Makonde. Acestea au fost primite de către Nicolae și Elena Ceaușescu cel mai probabil în timpul vizitei din 27-30 martie 1972, de la președintele Tanzaniei, Julius Nyerere.

Ujamaa poate fi tradus din swahili prin „familie”, unitate. Ne propunem să abordăm, pornind de la piesele din patrimoniul Muzeului „Franz Binder”, conceptul de *Ujamaa* promovat de Julius Nyerere la sfârșitul anilor 1950 și definit pentru prima dată în eseul său – „*Ujamaa* – baza socialismului african” (Nyerere 1962). Conceptul a devenit, odată cu Declarația de la Arusha din 1967, politică guvernamentală a partidului unic de guvernământ din Tanzania și strategia oficială de dezvoltare care s-a încheiat abia la sfârșitul anilor 1970 din cauza eșecului său economic.

Cadourile prezidențiale au în muzeele europene un caracter incert, sunt în egală măsură mijloace de comunicare a unui patrimoniu cultural ancestral, obiecte care surprind transformările sociale și rituale survenite în epoca modernă, precum și obiecte de artă contemporană.

Trecutul colonial, ororile istoriei și dorința de a spune povestea supraviețuirii națiunilor se îmbină într-o colecție eterogenă, în care, precum într-o capsulă a istoriei, fiecare conducător încerca să surprindă esența unei țări.

Colecția Peter Connerth la Muzeul ASTRA. O istorie culturală a explorării în secolul al XX-lea

Adriana Avram

Începând cu anul 2012, gestul lui Peter Connerth de a-și dona colecția Muzeului de Etnografie Universală *Franz Binder* din Sibiu a adus oportunitatea de a prezenta publicului larg un aspect inedit al fenomenului colecționării în secolul al XX-lea: dincolo de faptul că obiectele reprezintă o resursă valoroasă pentru studiul contactelor culturale și al diversității, materialele conexe donate (cărți, material fotografic) evidențiază și preocuparea donatorului pentru surprinderea contextului în care aceste obiecte au fost colectate. Peter Connerth se remarcă printr-o activitate îndelungată de colecționar, motivată de interesul său constant pentru diversitatea culturală și artistică a lumii. Această colecție îmbogățește semnificativ patrimoniul cultural al Sibiului, oferind o perspectivă amplă asupra diverselor forme de expresie materială și spirituală de pe mai multe continente, în strânsă legătură cu o documentare amplă a oamenilor și locurilor din comunitățile de origine.

Colecția de păpuși etnografice indiene din cadrul Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder”

Raluca Bușie

Tot mai multe muzee din întreaga lume dețin în patrimoniul lor colecții de păpuși etnografice. Excepție de la aceasta nu face nici Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder” din Sibiu – primul și unicul muzeu din țară destinat cu precădere culturilor extraeuropene, inaugurat în anul 1993.

În acest tip de donații se încadrează și inedita colecție intrată în patrimoniul nostru: cea de păpuși etnografice din India. Sunt 51 de păpuși îmbrăcate în costume tradiționale, care au format o expoziție itinerantă în România și în alte țări europene. La reîntoarcerea în țară, acestea au fost oferite de către Excelența Sa, domnul ambasador Ajai Malhotra, în numele Consiliului Indian pentru Relații Culturale din New Delhi, Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder” din Sibiu.

Am ales să prezint colecția de păpuși etnografice din India, din cadrul Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder”, datorită valorii sale artistice deosebite, fiind rezultatul unui amplu proces tehnologic, realizat de artizani ce duc mai departe acest meșteșug tradițional indian deosebit de migălos, a cărui perenitate poate fi admirată și de vizitatorii muzeului nostru.

Elemente de antropologie în legendele populare românești

Ioana-Narcisa Crețu

Legendele populare, transmise pe cale orală, au rolul de a explica originea unui fenomen, a unui erou sau a unui eveniment. Astfel plantele, animalele, personajele și evenimentele istorice sunt prezentate într-o viziune antropomorfă, chiar dacă narațiunea este fantastică și explică într-un mod miraculos existența unor fenomene.

Studiul de față își propune să prezinte elemente de antropologie generate de genul gramatical al substantivelor și care determină magia poveștii situată într-un spațiu atemporal și totuși bine fixat ca spațiul cultural. Astfel, soarele, substantiv de genul masculin, generează în folclor povești de dragoste. Asemeni Luceafărului, frumosul soare, adesea personificat într-un fiu de

împărat, dă naștere unei iubiri ce nu se poate împlini. De el se îndrăgostește luna, substantiv de genul feminin, iar în final cei doi, Soarele și Luna, sunt sortiți să nu se vadă niciodată, unul strălucind ziua, iar luna, noaptea. De soare sunt legate și alte legende românești: *Soarele și rândunica*, *Povestea florii soarelui*, *Povestea ciocârliei* ș.a. Studiul urmărește identificarea elementelor antropologice generate de genul gramatical, precum și modificarea logosului la schimbarea spațiului cultural, respectiv dacă se poate face traducerea legendelor într-un alt spațiu, cum este cel germanic sau nordic.

„Revista de Antropologie Culturală” și ancorarea în realitate a tinerilor, la început de mileniu III

Maria Șpan, Dragoș-Gabriel Agavriloaie, Andrei Streza

Într-o lume a schimbărilor rapide și continue, în care aflăm, spre exemplu, că *parasocial* – definit ca un atribut *implicând sau referindu-se la o conexiune pe care cineva o simte între sine și o persoană celebră pe care nu o cunoaște, un personaj dintr-o carte, film, serial TV etc. sau o inteligență artificială* –, este cuvântul anului pentru *Dicționarul Cambridge online*, demersul de realizare a *Revistei de Antropologie Culturală* propune studenților un răstimp în care să rămână anorați în realitate, în care să își descopere și mai mult propria comunitate și propriul patrimoniu cultural (material și imaterial), să scrie articole bazate pe cercetarea de teren, să participe la o muncă de echipă, de creație a unei reviste studențești, să înceapă de la zero și să ducă la bun sfârșit un proiect. Subliniem faptul că fiecare număr al revistei este realizat de studenți de la specializările Conservare-Restaurare, Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale și Istorie, din cadrul Departamentului de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă, Facultatea de Științe Socio-Umane, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Membrii echipei de redacție sunt la o primă experiență de acest gen – comitetul de redacție se modifică în fiecare an (fiind format din studenții din anul II de la specializările noastre), revista având o apariție anuală. Totul se construiește de la zero, de la designul revistei, până la conceperea articolelor, bazate pe o cercetare de teren și pe subiecte cât mai originale. Majoritatea celor care publică în revistă sunt la primul lor articol.

Noi contribuții privind istoria etnologiei românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea – Lucreția Panaitescu (1869-1937)

Andreea Buzaș

Lucrarea aduce în atenție prima teză de doctorat vizând etnologia românilor, susținută în străinătate, la Zürich, și publicată, sub titlul *Zur Ethnologie der heutigen Rumänen*, în Altenberg (1897). Deși a fost recenzată în cunoscute reviste din Germania și utilizată de scriitorul Hugo Marti în conferințele pe care acesta le-a susținut în Elveția, cartea Lucreției Panaitescu este aproape necunoscută în literatura de specialitate din România, nefiind consemnată în princi-palele instrumente de lucru ale disciplinei (*Istoria folcloristicii românești* și *Dicționarul etnologilor români*). Preocupările științifice ale Lucreției Panaitescu au încetat odată cu susținerea tezei de doctorat, însă am considerat că biografia ei merită reconstituită. Urmărind presa vremii, precum și activitatea fratelui său, mult mai cunoscut în epocă, generalul Scarlat Panaitescu, am reușit să conturăm activitatea didactică, literară și de traducere a Lucreției Panaitescu. Printre alte activități remarcabile, a funcționat ca profesoară de limba germană la Iași și Bacău (fiind chiar directoare între anii 1925-1927 și 1928-1932) și a tradus (din limba germană) în română câteva dintre povestirile Johannei Spyri (celebra autoare a cărții *Heidi, fetița munților*) pe care a cunoscut-o personal în perioada studiilor la Zürich și de care a legat-o o frumoasă prietenie.

SECȚIUNEA V ISTORIA CULTURII

Patriarhul Ioan Bekkos și unirea Bisericii de la Lyon (1274): negocierile bizantino-papale din sec al XIII-lea în relație cu provocările dialogului interconfesional contemporan

Daniel-Ionuț Crețu

Lucrarea examinează procesul unirii Bisericii în secolul al XIII-lea, concentrându-se pe diplomația bizantino-papală și pe evoluția gândirii lui Ioan Bekkos între 1273 și 1282. În contextul politic creat de Mihail al VIII-lea Paleologul după 1261, corespondența dintre Constantinopol și papalitate – în special cu papii Urban IV, Clement IV și Grigore X – devine esențială pentru negocierea unui acord doctrinar și pentru evitarea izolării Bizanțului. Analiza documentelor arată cum Bekkos trece de la o opoziție fermă la Filioque la o poziție favorabilă unirii, bazată pe interpretarea convergentă a Părinților greci și latini. Contribuția sa teologică joacă un rol central la Sinodul de la Lyon din 1274, unde argumentele sale încearcă să construiască o platformă comună între cele două tradiții.

Studiul subliniază, în final, relevanța discretă, dar reală, a acestui episod medieval pentru dialogul interconfesional actual, evidențiind importanța negocierii, a înțelegerii reciproce și a hermeneuticii comune în depășirea divergențelor teologice.

***Novum Testamentum Syriacum* în colecția de carte străină din secolul al XVII-lea a Bibliotecii Brukenthal**

Constantin Ittu

Novum Testamentum Syriacum existent în colecția de carte străină rară din secolul al XVII-lea a Bibliotecii Brukenthal face parte dintr-un coligat compus din trei cărți, toate în limba siriacă, tipărite de germanul Aegidius Gutbier (Gutbir) la Hamburg în tipografia sa. Deși trecut în *Katalog-ul* Bibliotecii Brukenthal pe anul 1896 ca fiind *Biblia Syriaca*, exemplarul în discuție conține numai textul neotestamentar precedat de o *Praefatio ad lectorem* la care se adaugă o traducere în latină doar a *Evangheliei după Matei*, traducere aflată în partea inferioară a paginilor cu textul în siriacă și aranjată pe două coloane, cu litere mici. Acest demers al lui Aegidius Gutbier este considerat de siriaciști ca fiind una dintre primele ediții critice ale Noului Testament, inclusiv datorită faptului că tipograful hamburghez a introdus o metodologie riguroasă în abordarea sa.

Un portret al compozitoarei Bertha von Brukenthal în colecția Muzeului Național Brukenthal

Iulia Mesea

Galeria de portrete a familiei baronului Samuel von Brukenthal aflată în colecția muzeului care îi poartă numele conține și un portret al Berthei von Brukenthal, născută Czekelius von Rosenfeld, semnat de pictorița austriacă Rosa Schweninger. Valoarea acestei lucrări este atât

artistică (un portret academist de bună calitate), cât și documentară. Ea a fost soția ultimului moștenitor al guvernatorului Transilvaniei între anii 1777–1787, Hermann von Brukenthal, căruia i-a supraviețuit câteva decenii. Bertha von Brukenthal a fost compozitoare cunoscută în epocă. A compus muzică de cameră, lieduri și coruri și lucrări de muzică religioasă, profund influențate de stilul cecilianist dominant în epocă.

Pictorul Edvard Munch (1863-1944) și Dagny Juel (1868-1901), muza și modelul artistului

Gudrun-Liane Ittu

În 1892, dată la care Edvard Munch a sosit la Berlin, încă nu era artistul renumit pe care toată lumea îl asociază astăzi cu celebra sa operă intitulată *Strigătul*. La scurt timp a început să frecventeze localul *Zum Schwarzen Ferkel*, *La purcelușul negru* de pe Wilhelmstraße. Pentru câțiva ani, localul acesta va fi locul de întâlnire și laboratorul de idei, respectiv de creație interdisciplinară, pentru o parte a boemei locale și internaționale, străinii fiind în principal scandinavi și polonezi. Grupul era format preponderent din bărbați, cărora li s-au alăturat și câteva femei – soții sau prietene ale acestora – cea mai celebră fiind norvegiana Dagny Juel (1868-1901) pianistă, poetă, scriitoare, pe atunci muza și modelul lui Edvard Munch. Specialiștii în opera lui Edvard Munch au identificat o serie de lucrări în care, cu certitudine, Dagny i-a servit ca model, fiind însă de acord că numărul operelor inspirate de norvegiană poate fi mult mai mare, deoarece artistul a reluat adeseori motive tratate cu mulți ani în urmă. În 1893 Dagny s-a căsătorit cu polonezul Stanisław Przybyszewski, poet, bun interpret al muzicii lui Chopin și satanist autoproclamat. Marea lor pasiune s-a transformat în curând în ură și dezgust, iar finalul a fost unul atât de tragic încât a inspirat scriitori, cinești și istorici ai culturii.

Asociațiile culturale și de educație populară ale germanilor din România până la Primul Război Mondial

Ioana Florea

Conștiința identitară a germanilor din România (din Vechiul Regat, din Principatele Române) a fost profund marcată de apartenența lor confesională. Comunitățile germane evanghelice luterane, catolice și baptiste au dus o existență separată până la mijlocul secolului al XIX-lea, când viața culturală și socială a început să se dezvolte și în afara bisericii, dobândind un caracter secular. Trecerea de la identitatea confesională la identitatea națională a avut un impact deosebit asupra vieții culturale și sociale a comunităților germane, prin înființarea de asociații în afara bisericii. În cadrul acestor asociații, membrii diferitelor confesiuni interacționau între ei, stabilind legături puternice bazate pe valorile și tradițiile germane comune, pe cultura și limba germană. Prezentarea evidențiază dezvoltarea asociațiilor culturale și de educație populară germane în diferitele orașe din Vechiul Regat și rolul lor în modificarea paradigmei identitare în cadrul diferitelor comunități germane.

Un pictor sighişorean uitat: Aurel Vlad (1909-1979)

Nicolae Teşculă

Un capitol puţin cunoscut din istoria Sighişoarei este legat de prezenţa artiştilor plastici. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi pe parcursul secolului XX mai mulţi artişti plastici vor reflecta în operele lor frumosul burg medieval al Sighişoarei. Dorim să prezentăm câteva aspecte din opera unui pictor uitat din Sighişoara, Aurel Vlad (1909-1979). Născut în satul Tudoriţa, lângă Făgăraş, a fost tipograf de profesie, activând la Sighişoara în tipografia lui Miron Neagu. Încă din tinereţe s-a dovedit a fi un pictor amator pasionat. După cel de-al Doilea Război Mondial va face studii în domeniul artelor fiind influenţat în opera sa de Ion Vlasiu. A devenit un pictor pasionat, realizând numeroase picturi în ulei pe pânză şi carton, în principal cu monumente medievale din Sighişoara. Astăzi, picturile sale se află mai degrabă în colecţii private decât în cele publice, atât în România, cât şi în străinătate.

Prefaţa, act de comunicare în literatura prepaşoptistă. Perspectivă lingvistică şi pragmatică

Delia-Ileana Lugojanu

Studiul îşi propune să ofere o analiză pragmatico-enunţiativă şi morfosintactică a prefetei primei cărţi de geografie din Transilvania, scrisă în limba română, „Icoana Pământului”.

Implicat activ în procesul de definire a identităţii românilor şi de recunoaştere a acestora de către celelalte naţionalităţi din principatul Transilvaniei, preotul şi profesorul Ioan Rusu transformă această prefaţă într-un manifest demn de remarcat nu doar datorită ideilor referitoare la unitatea limbii şi religiei printre români, ci şi pentru că oferă o scurtă privire asupra istoriei dezvoltării limbii române.

Subliniind dificultăţile lingvistice întâmpinate în realizarea lucrării sale din cauza lipsei terminologiei ştiinţifice, autorul oferă propria sa perspectivă asupra modalităţilor de îmbogăţire a vocabularului limbii române, şi anume: reintegrarea cuvintelor arhaice în uzul activ al limbii, adoptarea cuvintelor folosite de românii de dincolo de Dunăre, derivarea cuvintelor româneşti de origine latină care au intrat în vocabularul de bază şi, doar ca ultimă soluţie, împrumutul - în primul rând din latină, apoi din alte limbi romanice.

Analiza pragmatică a textului relevă un nivel discursiv apropiat de oralitate, adesea didactic, dar întotdeauna sincer.

Opera lui Franz Raffelsperger în Biblioteca Brukenthal

Radu Teuceanu

Subiectul acestei comunicări îl reprezintă lucrările cartografului austriac Franz Raffelsperger, existente în Biblioteca Brukenthal. În 1843, Raffelsperger a alcătuit o hartă a Europei în 25 de planşe, folosind o tehnică nouă, numită *tipometrie*. Există, de asemenea, o hartă a Austriei şi Ungariei, tabele statistice şi harta Ungariei, precum şi o hartă a Marelui Principat al Transilvaniei.

Pe lângă aceste hărți, Raffelsperger a mai semnat o Enciclopedie geografică și statistică a Imperiului Austriac, în nouă volume. Operele lui Raffelsperger sunt mărturii valoroase din prima eră industrială în Europa Centrală, exemple timpurii de transdisciplinaritate, puse la dispoziția Curții imperiale și ale altor instituții.

Teoria „coridoarelor culturale” și așezarea românilor în Maramureș

Ana Dumitran

Dezbaterile cu adevărat științifice referitoare la originea românilor maramureșeni, folosind surse lingvistice, etnologice și arheologice, se poate spune că au încetat cu mult înaintea redactării ultimei monografii dedicate istoriei Maramureșului, publicată în 1970 de Radu Popa. De fapt, discutarea acestor origini a fost încă din primele pagini ale acestei cărți plasată în responsabilitatea viitoarelor generații de cercetători, autorul asumându-și neputința de a soluționa problema prezenței doar sporadice în zonă a urmelor de locuire umană între sfârșitul Epocii Bronzului și secolul XIII. Investigația mea are ca punct de plecare două icoane oarecum unice prin compoziție și tipul de iconostas cu doar două deschideri spre altar, cu ajutorul cărora consider că problema originii românilor din Maramureș și a momentului stabilirii lor în teritoriul viitorului comitat maramureșean poate fi – măcar parțial – soluționată.

Comitetul de organizare:

Coordonator: Rudolf Gräf

Membri:

Andreea Buzaș

Vasile Ciobanu

Dan Dumitru Iacob

Anda-Lucia Spânu

Maria Crîngaci Țiplic